

Azərbaycanda multikultural dəyərlər insan hüquqları kontekstində

Elman İmamverdiyev,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik
Akademiyasının Rəhbər dövlət idarəçiliyi kadrlarının ixtisasının artırılması institutunun magistr pilləsinin 1-ci kurs tələbəsi

Cəmiyyətin inkişafının məhsulu olan multikulturalizm tərcümədə çoxmədəniyyətli deməkdir. Çoxmədəniyyətli isə etnik, irqi, dini və mədəni müxtəliflikləri özündə əks etdirir. Azərbaycanda tarixən etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklər mövcud olmuş və insanlar qarşılıqlı hörmət, dostluq, sülh və mehribançılıq şəraitində yaşamış, dini, milli, irqi ayrı-seçkiliyə yol verilməmiş və bu ənənə indi də davam edir.

İnsan hüquqlarını irəli çəkərək, dünyada sülhə nail olmaq məqsədi əsas müddəalarından olan, 10 dekabr 1948-ci ildə BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən qəbul edilmiş Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi də "hər bir insan onun malik olduğu irqdən, cinsdən, dildən, dindən, siyasi və digər baxışlardan, milli və sosial mənşəyindən, mülkiyyətindən, doğum və başqa hallardan asılı olmayaraq, təmin olunmuş insan hüquqlarına malik olduğunu" bəyan edir.

Multikulturalizm etnik-mədəni müxtəlifliklərin və onların əsasını təşkil edən dəyərlərin qorunması və inkişafını nəzərdə tutur. Bu isə, insanların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin tərkib hissəsidir. Mühüm beynəlxalq sənədlərlə yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi milli qanunvericiliyimizdə də geniş şəkildə öz əksini tapmışdır. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin 1993-cü ildə hakimiyyətə qayıdışından sonra müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası 12 noyabr 1995-ci ildə referendum yolu ilə, ümumxalq müzakirəsinə çıxarılaraq qəbul olunmuşdur. Konstitusiyamızda Azərbaycan Respublikasının bütün vətəndaşları dilindən, dinindən, milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, əsas insan hüquq və azadlıqlarına malik olduğu göstərilərək, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədi kimi bəyan edilmişdir.

İnsan hüquqları və digər sahə-

lərdə qəbul olunmuş dövlət proqramlarında, o cümlədən, ölkə Prezidenti Cənab İlham Əliyevin 28 dekabr 2006-cı il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı, habelə, 27 dekabr 2011-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramında dövlət orqanlarının üzərinə düşən mühüm vəzifələr müəyyən edilmiş, proqramın 2.2-ci bəndində etnik azlıqların mədəni irsinin qorunub-saxlanması və inkişaf etdirilməsi sahəsində fəaliyyətin mütləq davamı insan hüquqlarına və multikulturalizmə xidmət edən əhəmiyyətli vəzifə kimi göstərilirdi öz əksini tapmışdır.

Bu sənədlərdə "Əhalinin hüquq düşüncəsinin və hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi, ayrı-seçkiliyin yolverilməzliyi, sülh və dözümlülük mədəniyyətinin, xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin təbliği məqsədilə maarifləndirmə tədbirlərinin keçirilməsi" də təsbit olunmuşdur ki, ötən illərə baxdıqda bu sahədə geniş miqyaslı tədbirləri və yanaşmaları görə bilərik.

Qeyd etmək lazımdır ki, Milli Fəaliyyət Planının və Milli Fəaliyyət Proqramının həyata keçirilməsinin əlaqələndirilməsi üzrə İşçi Qrupunun fəaliyyətinə rəhbərlik Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil Elmira xanım Süleymanovaya tövsiyə olunmuşdur. Adıçəkilən sənədlərin icrası və təbliği məqsədilə Müvəkkil tərəfindən ölkənin hər bir şəhər və rayonunda milli-etnik azlıqların, müxtəlif dini konfessiyaların nümayəndələrinin də kütləvi iştirakı ilə ictimai dinləmələrin keçirilməsi insan hüquqlarının təşviqinə və multikultural mühitin möhkəmlənməsinə xidmət etmişdir.

"Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil (Ombudsman) haqqında" Konstitusiyaya Qanununa əsasən, Müvəkkil Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərinə baxır və irqindən, dilindən və dinindən asılı olmayaraq, ölkədə hər bir insanın hüquqlarını müdafiə edir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu multikulturalizm ideyalarını layiqincə davam etdirən, beynəlxalq münasibətlərdə, dövlətlərə, millətlərə və mədəniyyətlərə münasibətlərdə multikulturalizmin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən siyasət nəticəsində, ölkəmizdə milli-mədəni müxtəliflik və etnik-dini dözümlülük mühiti təmin olunmuş, çoxmillətli və çoxkonfessiyalı ölkəmiz dünyaya miqyasında mədəniyyətlərə

dialogun məkanına çevrilmişdir. Nəticədə, respublikamızda başqa dövlətlərə nümunə olacaq təcrübə toplanmış və ölkəmiz dünyaya multikulturalizmin Azərbaycan modelini təqdim etmişdir.

Dövlət başçısının müvafiq sərəncamları ilə əsas məqsədi əhalinin maarifləndirilməsi, milli-mənəvi və dini dəyərləri təbliği etmək, dövlətin daxili və xarici siyasətinin mahiyyətini ictimaiyyətə çatdırmaq olan Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Bilik Fondunun, tolerantlığın, mədəni və dini müxtəlifliyin qorunmasına xidmət edən Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin yaradılması Azərbaycanı dünyada multikulturalizm mərkəzi kimi tanımaq məqsədinin davamı olmuşdur. Hazırda Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin "Azərbaycan Multikulturalizmi" fənninin xarici və ölkə universitetlərində tədrisi layihəsi çərçivəsində respublikamızın 40, dünyanın 17 universitetində "Azərbaycan Multikulturalizmi" fənni tədris olunur.

Ölkəmiz Dünya dini liderlərinin zirvə görüşünə, İslam Konfransı Təşkilatına üzv olan ölkələrin mədəniyyət nazirlərinin görüşünə, Beynəlxalq Humanitar Forumlara, Mədəniyyətlərə Dialoq Forumuna və bir çox beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi etmişdir. "Eurovision 2012" musiqi müsabiqəsini və "Baku 2015" ilk Avropa Oyunlarını yüksək təşkilatçılıqla və uğurla həyata keçirmişdir. Yüksək qonaqpərvərliklə qarşılanan dünyanın bir çox ölkələrindən gəlmiş dövlət başçıları, dövlət və hökumət nümayəndələri, jurnalistlər, diplomatlar və tanınmış ziyalılar qədim tarixə və mədəniyyətə malik olan, multikultural məkana çevrilən diyarımızda müxtəlif dinə və mədəniyyətə malik olan xalqların dinc və mehriban yaşadıqlarının əyani şahidi olmuşlar.

Tarixi İpək Yolunda yerləşən ölkəmiz müxtəlif sivilizasiyaların qovuşduğu məkan olaraq, əsrlər boyu milli-mədəni rəngarənglik mühitinin formalaşdığı, ayrı-ayrı millətlərin və konfessiyaların nümayəndələrinin sülh, əmin-amanlıq, qarşılıqlı anlaşma və dialoq şəraitində yaşadığı diyar kimi tanınmış Azərbaycanda multikulturalizm ənənələrinin qorunub-saxlanması, daha da inkişaf et-

dirilməsi və geniş təbliği olunması məqsədi ilə Prezident İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamı ilə 2016-cı il Azərbaycanda "Multikulturalizm ili" elan edilmişdir.

Bakıda Avropa Şurasına üzv Dövlətlərin Mədəniyyət Nazirlərinin 2008-ci ilin dekabr ayında "Mədəniyyətlərə dialoq Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır" mövzusunda konfransında İslam və Qərb sivilizasiyaları, eləcə də, xalqlar və mədəniyyətlər arasında dialoq və əməkdaşlığın inkişafı məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən "Bakı Prosesi" təşəbbüsü irəli sürülmüş və konfransda "Mədəniyyətlərə dialoq təşviq etmək naminə Bakı bəyannaməsi" qəbul edilmişdir. Təşəbbüsün məqsədləri istiqamətində həyata keçirilən layihələr və beynəlxalq tədbirlər nəticəsində, "Bakı Prosesi" artıq regional təşəbbüsdən qlobal çağırışa çevrilmişdir.

Həmçinin, ölkə Prezidentinin BMT Baş katibinin 2017-ci ilin sentyabr ayında BMT Baş Assambleyasının 72-ci sessiyasındakı "Dünyanın rifahı naminə sülh mədəniyyətinin, dinlərarası və mədəniyyətlərə dialoqun, qarşılıqlı anlaşmanın və əməkdaşlığın təşviqi" adlı məruzəsində müvəffəqiyyətlə reallaşdırılan "Bakı Prosesi"ndən danışması Azərbaycanın mədəniyyətlərə dialoq verdiyi töhfələri bir daha önə çıxarmışdır. Xüsusilə, qeyd etmək lazımdır ki, dövlət başçısının 17 noyabr 2017-ci il tarixli "Bakı Prosesi"nin 10-cu il dönmünün qeyd edilməsi haqqında Sərəncamı dövlətimiz tərəfindən mədəniyyətlər arasında dialoqun və əməkdaşlığın möhkəmlənməsinə verilən dəstəyin göstəricisidir.

Son dövrlərdə iqtisadi, siyasi, beynəlxalq tədbirlərin, humanitar forumların, mötəbər beynəlxalq yarış və müsabiqələrin ölməzində keçirilməsi, burada müxtəlif dinə, mədəniyyətə malik insanların ünsiyyət, ideya və bilik mübadiləsi etməsi, sivil dialoqların qurulması Azərbaycanda nüməvə multikultural mühitin formalaşmasından xəbər verir. Ölkəmizdə multikultural mühitin möhkəmlənməsində, sivilizasiyalararası dialoq mühitinin qurulmasında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi

Heydər Əliyev Fondunun müstəsna xidmətləri olmuşdur. Heydər Əliyev Fondu dinlər və mədəniyyətlərə dialoqa töhfə verən bir çox yerli və beynəlxalq layihələr həyata keçirmiş və multikulturalizmin inkişafında böyük rol oynamışdır.

Azərbaycanda davamlı iqtisadi inkişaf əsasında iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliliyini və sosial rifahın daha da artırılmasını təmin etmək məqsədilə ölkə Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Milli İqtisadiyyat Perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsinin təsdiq edilməsi, ölkədə aparılan abadlıq-quruculuq işləri, o cümlədən, milli azlıqların sıx məskunlaşdıqları ərazilərdə turizm və istirahət mərkəzlərinin, yeni məktəb, bağça binalarının, xəstəxanaların və bir çox sosial obyektlərin tikilməsi insanlara bərabər imkanların yaradılmasına və onların sosial-iqtisadi rifahının yaxşılaşdırılmasına xidmət edir.

Sosial məfhum olan multikulturalizm cəmiyyətin inkişafı üçün şərait yaradır, etnik münaqişələrin qarşısını alır və müxtəlif xalqlar arasında əlaqələri möhkəmləndirir. Multikulturalizm, həmçinin, siyasətə, mədəniyyətə və iqtisadiyyata böyük təsir göstərir, onlarla qarşılıqlı münasibətdə olur. Məlumdur ki, bir müddət əvvəl Azərbaycanda, regionun həyatında mühüm bir hadisə olan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin açılışı reallaşmışdır. Beynəlxalq əhəmiyyətli Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu layihəsi regionda ticarət əlaqələrinin artması, iqtisadi münasibətlərin inkişafı ilə yanaşı, sülhə, həmrəyliyə və mədəniyyətlərə dialoqun daha da möhkəmlənməsinə doğru atılan tarixi addımdır.

Multikulturalizm siyasəti ölkənin demokratik inkişafının mühüm tərkib hissəsidir. Ölkəmizdə insan hüquqlarının, multikultural dəyərlərin qorunması insan hüquqları və azadlıqları çərçivəsində həyata keçirilir. Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqının multikultural ənənələrinin qorunması sahəsində həyata keçirilən siyasi istiqamət hazırda da uğurla davam etdirilir.

Dövlət qurumları, QHT və KİV-ləri, icmaları, milli azlıqları, qaçqın və məcburi köçkünləri əhatə edən və geniş miqyasda müxtəlif regionlarda həyata keçirilən işlər dövlət siyasəti olaraq bu sahədə mədəniyyəti və tolerant respublikamızın mövqeyini təcəssüm etdirir.

İnsanların mədəni inkişafında, dövlətlərə və mədəniyyətlərə əlaqələrin möhkəmlənməsində mühüm rol oynayan multikultural dəyərlərin gücləndirilməsi məqsədilə həyata keçirilən tədbirlər, qazanılmış yeni təcrübələr və nailiyyətlər ölkəmiz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Davamlı inkişaf yolunda olan ölkəmizdə insanlar dilindən, dinindən, milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, qarşılıqlı anlayış və hörmət, sülh şəraitində yaşayacaq və Azərbaycan daima dünya multikulturalizm mühitinə öz yeni töhfələrini verəcəkdir.